

Bài nghiên cứu

KINH NGHIỆM CHUYỂN ĐỔI XANH CHO NGÀNH DỆT MAY

Người thực hiện: Tăng Ngọc Thanh

Thành phố Hồ Chí Minh, tháng 12/2024

Kinh nghiệm chuyển đổi xanh ngành dệt may tại Trung Quốc

Ngành dệt may từ lâu đã trở thành một trụ cột của nền kinh tế Trung Quốc nhờ lợi thế về nguồn lực và quy mô thị trường, ngành không chỉ mang lại nguồn lợi nhuận khổng lồ cho nền kinh tế mà nó còn giải quyết vấn đề việc làm.¹ Theo Hiệp hội May mặc Quốc gia Trung Quốc, đến năm 2020, cả nước có 170.000 doanh nghiệp hoạt động trong ngành may mặc với khoảng 8,26 triệu lao động hoạt động lĩnh vực sản xuất hàng may mặc và tổng sản lượng hàng may mặc đạt khoảng 71,2 tỷ chiếc. Năm 2020, doanh số tiêu thụ quần áo tại Trung Quốc vượt quá 40 tỷ chiếc và tổng doanh số thị trường quần áo trong nước là 4,5 nghìn tỷ Nhân dân tệ (NDT). Năm 2020, doanh số bán lẻ trực tuyến của quần áo, giày dép, mũ nón đạt 2,17 nghìn tỷ NDT, chiếm 22,27% doanh số bán lẻ trực tuyến thực tế. Từ năm 2016 đến 2019, tốc độ tăng trưởng doanh thu bán lẻ trực tuyến các sản phẩm quần áo duy trì ở mức trên 15%, đến năm 2020, mặc dù chịu ảnh hưởng của dịch bệnh nhưng vẫn tiếp tục duy trì mức tăng trưởng dương 5,8%, trở thành động lực quan trọng trong tăng trưởng tiêu dùng của ngành. Năm 2020, xuất khẩu hàng may mặc của Trung Quốc đạt 137,4 tỷ USD, chiếm 31,6% thị phần thương mại hàng may mặc toàn cầu, cao hơn 25,2 điểm % so với các nước xuất khẩu chính. Thị trường xuất khẩu được đa dạng hóa và thị phần của các thị trường mới nổi tiếp tục tăng. Tỷ trọng xuất khẩu thương mại chung tăng từ 74,55% năm 2015 lên 78,02% năm 2020.

Là nhà xuất khẩu sản phẩm dệt may lớn nhất thế giới, Trung Quốc đồng thời phải đối mặt với những thách thức mạnh mẽ về môi trường như sử dụng tài nguyên không hiệu quả, tiêu thụ năng lượng lớn và ô nhiễm môi trường nghiêm trọng. Theo Ủy ban Cải cách và Phát triển Quốc gia Trung Quốc (NDRC), sản lượng dệt phế thải ở Trung Quốc năm 2013 là khoảng 20 triệu tấn và tỷ lệ sử dụng toàn diện phế liệu dệt chỉ là 15%.

Tại Trung Quốc, Chính phủ đã rất quan tâm đến các vấn đề môi trường phát sinh từ sự gia tăng dân số và phát triển kinh tế của đất nước. Ngành dệt may đã chịu sự quản lý chặt chẽ trong nhiều thập kỷ kể từ khi có chính sách cải cách và mở cửa. Các công cụ kiểm soát và điều tiết được coi là loại chính sách hiệu quả nhất ở Trung Quốc do được thực hiện trong thời gian dài.

Có ba giai đoạn xây dựng chính sách cho ngành dệt may tại Trung Quốc. Trong giai đoạn đầu, từ năm 1989 đến năm 2000 các quy định tại giai đoạn này còn lỏng lẻo, các chính sách về môi trường cho dệt may được ban hành hàng năm hầu như không thay đổi. Các chính sách quan trọng nhất trong thời kỳ này là Nghị định thi hành Luật Phòng chống ô nhiễm không khí và Luật Bảo vệ Môi trường Biển.

Kể từ khi có chính sách mở cửa và cải cách năm 1978, ngành dệt may chuyển từ nền kinh tế tập trung sang nền kinh tế thị trường. Sự phát triển nhanh chóng cũng làm nảy sinh các

¹ Jungqian Xu, Yong Liu and Liling Yang, A Comparative Study of the Role of China and India in Sustainable Textile Competition in the U.S Market under Green Trade Barriers,

vấn đề như xây dựng ô ạt và cạnh tranh không lành mạnh, dẫn đến ngành dệt may thua lỗ trong nhiều năm. Để nâng cao năng lực cạnh tranh quốc tế và bắt kịp xu hướng toàn cầu về nhu cầu ngày càng tăng về các sản phẩm dệt đủ tiêu chuẩn, Chính phủ đã tăng cường quản lý môi trường đối với các ngành công nghiệp của mình. Chính sách kiểm soát ô nhiễm nước thải trong ngành nhuộm được ban hành trong những năm này.

Trong những năm gần đây, chính phủ Trung Quốc đã tích cực thúc đẩy tiết kiệm năng lượng và giảm phát thải trong ngành dệt may thông qua các chính sách để phát triển ngành dệt may theo hướng bền vững. Một số luật, quy định và chính sách như Hướng dẫn dành cho Doanh nghiệp In và Nhuộm (Guideline for Printing and Dyeing Enterprises) đã được xây dựng và triển khai nhằm thúc đẩy tính bền vững trong ngành dệt may. Lời kêu gọi “Văn minh sinh thái” (Ecological Civilization) do Chủ tịch nước Tập Cận Bình đề xuất đã thúc đẩy Luật bảo vệ môi trường và thiết lập Luật quản lý ô nhiễm nước và không khí. Giám sát nhu cầu tái chế sau mua hàng cũng được tăng cường trong các chính sách môi trường dệt may. Đây là một phong trào quốc gia thực sự cần sự tham gia của các doanh nghiệp dệt may và người dân để đạt được sự tăng trưởng bền vững.²

Thứ nhất, xây dựng và hình thành các khu công nghiệp chuyên biệt. Trong suốt 17 năm phát triển, khu vực có các cụm dệt may chuyên biệt đã tăng từ 38 quận và thị trấn đầu tiên lên 185 thành phố vào cuối năm 2016. Nền kinh tế cụm công nghiệp dệt may chiếm hơn 80% tổng nền kinh tế dệt may của Trung Quốc.

Thứ hai, đưa ra chính sách để loại bỏ các doanh nghiệp sử dụng công nghệ cũ, tiêu hao năng lượng và xả thải lớn. Kế hoạch phát triển dệt may của Trung Quốc 5 năm lần thứ 13 nhấn mạnh vào đổi mới, phối hợp, xanh hóa, cởi mở và chia sẻ để nâng cao chất lượng và hiệu quả của sự phát triển, thúc đẩy cải cách cơ cấu nguồn cung và chú trọng tăng cường sự đa dạng, đưa ngành lên một tầm cao mới với sức mạnh mới.

Thứ ba, kế hoạch “Made in China 2025” và “Kế hoạch sản xuất của công xưởng quần áo Trung Quốc đến năm 2020” đặt ra các mục tiêu giảm tiêu hao 18% tài nguyên năng lượng và 20% nước trên mỗi đơn vị giá trị gia tăng của sản phẩm đồng thời cắt giảm 10% lượng chất thải. Những kế hoạch này được tăng cường bởi Luật thuế môi trường Trung Quốc từ năm 2016 với mức đánh thuế tăng cao với ô nhiễm không khí, nước, tiếng ồn.

Thứ tư, cải thiện lợi thế cạnh tranh công nghiệp thông qua chiến lược khai thác nguồn nhân lực và đổi mới về khoa học và công nghệ. Năng lực đổi mới kỹ thuật là linh hồn cho sự phát triển của các doanh nghiệp và cốt lõi cho lợi thế cạnh tranh. Đối với các công ty lớn và các nhóm doanh nghiệp, rất cần thiết phải thành lập các trung tâm nghiên cứu phát triển

² Chen-ke Xu, Hua Cheng, Zhong-ju Liao, Towards sustainable growth in the Textile industry: a case study of environmental policy in China, Pol.J.Environ.Stud.Vol.27,No.5 (2018)

(R&D). Song song với đó, một việc cấp bách nữa là đưa ra các chiến lược khai thác nguồn nhân lực và thiết lập một cơ chế hành chính cho đào tạo nguồn nhân lực cho ngành.

Kết quả đạt được

Trong hơn 40 năm cải cách và mở cửa, ngành công nghiệp may mặc Trung Quốc đã đạt được những thành tựu ấn tượng, trở thành ngành công nghiệp phát triển vượt bậc, dẫn đầu thế giới về quy mô, sức ảnh hưởng... Sau khi ngành dệt may được liệt kê là một trong những ngành công nghiệp thí điểm nhằm tạo ra một nền văn minh sinh thái, một loạt chính sách môi trường ra đời tạo động lực cho ngành dệt may Trung Quốc chuyển sang hướng bền vững. Đặc biệt, trong giai đoạn thực hiện “Kế hoạch 5 năm lần thứ 13”, ngành công nghiệp may mặc của Trung Quốc đã tuân thủ một chiến lược phát triển đổi mới, đẩy nhanh quá trình chuyển đổi từ phát triển quy mô sang phát triển chất lượng, cải thiện khả năng cung ứng sản phẩm, khả năng đổi mới công nghệ và khả năng phân bổ nguồn lực, vươn lên chuỗi giá trị cao hơn trong chuỗi cung toàn cầu. Về cơ bản Trung Quốc hiện đã đạt được mục tiêu là “cường quốc sản xuất” hàng may mặc của thế giới.

Kinh nghiệm chuyển đổi xanh ngành dệt may tại Bangladesh

Sau khi Bangladesh giành được độc lập vào năm 1971, một số nhà máy công nghiệp đã được thành lập ở nhiều vùng khác nhau trên đất nước. Ngành Dệt May là ngành sản xuất lớn nhất trong các ngành công nghiệp tại quốc gia này.

Trong lịch sử của ngành dệt may Bangladesh, cụm từ “thảm kịch Rana Plaza” không chỉ là chương đen tối đối với quốc gia này mà còn cho cả thế giới khi mà 1.134 người chết và hơn 2.000 bị thương. Chỉ vài tháng sau sự cố sụp đổ của tòa nhà Rana Plaza trên, lại xảy ra một vụ cháy tại Tazreen Fashion đã làm 112 người chết. Sau hai sự cố này, ngành dệt may gặp khó khăn khi thị trường thế giới đã mất niềm tin. Với mong muốn lấy lại hình ảnh và niềm tin của người tiêu dùng thế giới, Bangladesh đã quyết tâm thay đổi. Họ giờ đây đã quan tâm hơn đến vấn đề ảnh hưởng môi trường, ô nhiễm, khí hậu và cái nhìn của xã hội.³

Sự sụp đổ của Rana Plaza khiến 3.508 nhà máy định hướng xuất khẩu phải trải qua các cuộc kiểm tra an toàn về cấu trúc, hỏa hoạn và điện. Hiệp định về Phòng cháy chữa cháy và An toàn Xây dựng (The Bangladesh Accord on Fire and Building Safety) và Liên minh vì An toàn Lao động (The Alliance for Bangladesh Worker Safety) Bangladesh đã tiến hành kiểm tra các nhà máy là nguồn cung của các công ty thành viên của họ. Tổng cộng đã kiểm tra 3.780 nhà máy, trong đó có 1.549 nhà máy được đánh giá thông qua sáng kiến quốc gia.

Ông Monsoor Ahmed - Giám đốc điều hành của Hiệp hội các nhà máy dệt Bangladesh (BTMA) cho biết, rất nhiều đổi mới đã diễn ra trong những năm qua khi các nhà máy đã

³ Md.Abdul Awal, Md.Elius Hossan, Md.Aliullah, Md.Shishir Saidy, Green revolution in ready made garments in Bangladesh: An analytical study, International journal of Engineering and management research.

đưa máy móc và phương thức quản lý mới để tăng trưởng cao hơn. Ông phân tích, sự đổi mới đã diễn ra trong việc kéo sợi, dệt, hoàn thiện, in ấn và quy mô trong những năm qua. Bangladesh tập trung mở rộng chuỗi giá trị hàng dệt may và may mặc thông qua khuyến khích hoạt động nghiên cứu và phát triển (R&D), cải thiện về kho vận và dán nhãn sản xuất cho hàng may mặc. Bên cạnh đó, Bangladesh còn tiếp cận công nghệ xanh, xem xét việc kết hợp các chiến lược về năng lượng và các sản phẩm sạch, không chất độc hại. Đầu tư hiện tại vào lĩnh vực dệt may sơ cấp là 16 tỷ USD và đến năm 2025, tổng đầu tư vào lĩnh vực dệt may sẽ vượt 20 tỷ USD. Một số điểm nổi bật của quá trình xanh hóa ngành dệt may bao gồm:

- Thúc đẩy việc áp dụng và đăng ký chứng nhận LEED (Hội đồng Công trình Xanh Hoa Kỳ) cho tất cả các cơ sở công nghiệp ở Bangladesh để thúc đẩy công trình xanh và nơi làm việc an toàn cũng như giảm chi phí kinh doanh.
- Áp dụng công nghệ xanh vào các hoạt động sử dụng năng lượng, tái sử dụng nước thải, hóa chất xanh, công trình xanh và công nghệ nano xanh. Phân biệt các ngành công nghiệp dệt may xanh và không xanh để minh chứng lợi ích kinh tế và môi trường cho các nhà sản xuất. Tăng cường thanh tra lao động và bảo đảm sức khỏe và an toàn nghề nghiệp.
- Áp dụng công thông tin theo hướng đổi mới. Tạp chí Dệt may Ngày nay là một nền tảng truyền thông hoạt động như một “Trung tâm đổi mới” hiệu quả. Trung tâm cung cấp các phương pháp hay nhất của các công ty, giới thiệu thương hiệu nhà tuyển dụng; đào tạo ứng xử; tổ chức hội thảo, hội nghị chuyên đề, triển lãm; truyền đạt thông tin về ngành và tư vấn, v.v giúp các doanh nghiệp phát triển, đổi mới và duy trì vị thế ngành dệt may trên toàn cầu.
- Sáng kiến của Hiệp hội các nhà sản xuất và xuất khẩu dệt may (BGMEA) cho trung tâm đổi mới. Trung tâm đổi mới đầu tiên này được kỳ vọng sẽ nâng ngành may mặc Bangladesh lên một tầm cao mới bằng cách thu hẹp khoảng cách kiến thức trong ngành và kết nối các bên liên quan với tư cách là đối tác quan trọng của trung tâm tri thức.⁴ Mục tiêu chính của trung tâm là tạo ra sự thay đổi mô hình trong rô sản phẩm từ cơ bản đến cao cấp. Trung tâm đổi mới chủ yếu sẽ hoạt động để mang lại các mặt hàng mới trong thiết kế và thời trang, tiếp thị, quản lý và đào tạo. Hơn nữa BGMEA đã và đang tiến hành các nghiên cứu về ba các vấn đề quan trọng bao gồm các sản phẩm may mặc kỹ thuật, đa dạng hóa xơ/sợi và lộ trình phục hồi hậu Covid-19 để nâng ngành công nghiệp lên một tầm cao mới.

Kết quả đạt được

Thứ nhất, hiện nay Bangladesh là nhà vô địch toàn cầu về các nhà máy may mặc xanh vì quốc gia này có 153 nhà máy xanh bao gồm số lượng nhà máy được xếp hạng bạch kim và

⁴ N.C.Roy, Showkat Osman, Shahab Uddin, M.Mazumder, T. Islam, S.J.Roy, The significance of green technology in the textile industries of Bangladesh, International Conference on Mechanical, Industrial and Materials Engineering 2017 (ICMIME 2017)

tiêu chuẩn vàng cao nhất trong lĩnh vực may mặc đang chờ được chứng nhận Dẫn đầu về Thiết kế Năng lượng và Môi trường (LEED) bởi Hội đồng Công trình Xanh Hoa Kỳ (USGBC). Hình ảnh của ngành may mặc của đất nước đã được làm sáng tỏ nhờ ý tưởng sáng tạo về các tòa nhà xanh và cũng tiết kiệm được gần 30% năng lượng và nước tiêu thụ.

Thứ hai, các nhà máy may mặc cũng bắt đầu tự động hóa ở các bộ phận khác nhau để nâng cao năng suất và ứng phó với nhiều đối thủ cạnh tranh đến từ các nước sản xuất hàng may mặc khác...Việc áp dụng tự động hóa đã làm chi phí sản xuất giảm xuống và cạnh tranh tốt hơn trong chuỗi cung ứng quần áo trên toàn cầu. Họ chú trọng việc sử dụng tự động hóa sáng tạo trong sản xuất và may.

Thứ ba, các nhà sản xuất hàng may mặc trong nước đã cố gắng phát triển các thiết kế tại địa phương để giảm sự phụ thuộc vào các thiết kế chỉ do người mua cung cấp. Nhiều nhà máy hiện đại có xưởng thiết kế riêng để sản xuất thời trang mới và thiết kế các mặt hàng may mặc. Có nhiều nhà máy có văn phòng nghiên cứu thị trường mục tiêu để hiểu xu hướng thời trang. Từ đó, giúp họ dễ dàng đưa ra quyết định trong sản xuất kinh doanh.